

Bogáth Emese

A nemzetközi számviteli rendszerek harmonizációja

A szerző cikkében a nemzetközi nagyvállalatok gazdasági életének egyik fontos kihívását elemzi, a vállalatok teljesítményének értékelésével és a számviteli elszámolások vizsgálatával, mivel a gazdaságok kibocsátásának jelentős része a multinacionális és transznacionális vállalatoknál összpontosul.

BEVEZETÉS

A fejlődés, globalizáció mind magában hordozza a problémát, hogy miként lehet egy nemzetközi méretű vállalatot egységesen vizsgálni. Ennek megoldására egyre fontosabb egy egységes számviteli elv kidolgozása, amely nem csak a vállalat számára nyújt egyszerűbb értékelési lehetőséget és költség megtakarítást, hanem a befektetői oldalnak is kedvező lehetőséget kínál.

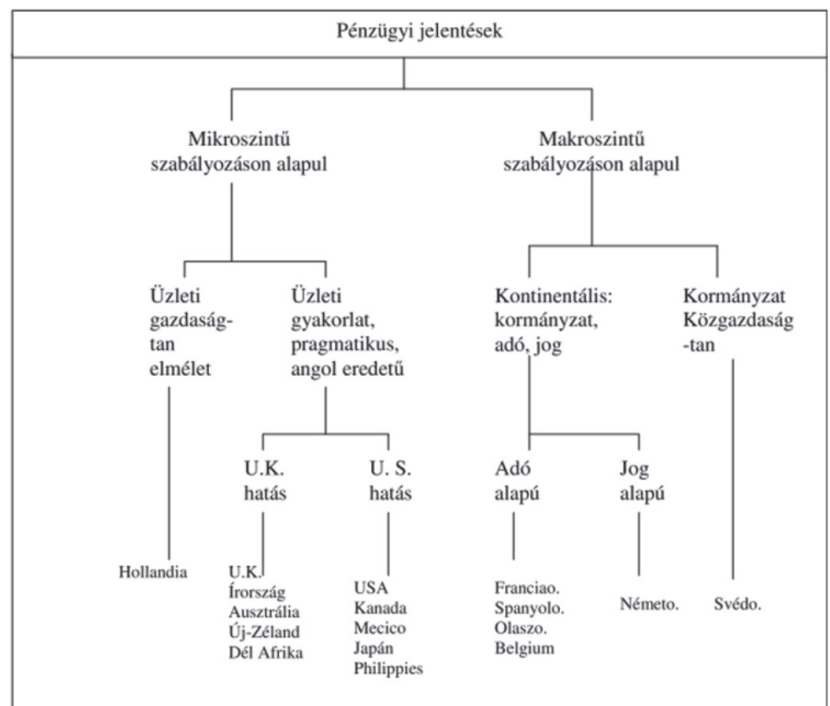
A szerző cikkében bemutatja a **számviteli harmonizációt és egyik legfontosabb** jellemzőjét a nemzetközi számviteli standardokat. Igaz, hogy globális szinten egyre többen támogatják ennek alkalmazását, azonban a nemzeti szinten a számviteli szabályozások között még jelentő eltérések vannak, még az Európai Unió belül is.

A számviteli kimutatások (mérleg, eredmény-kimutatás, cash-flow, kiegészítő melléklet) célja, hogy a vállalat vagyonáról, pénzügyi helyzetéről, eredményességéről információt nyújtson a tulajdonosok, hitelezők, állam, és a többi érintett részére. Az országok számviteli rendszereiben, napjainkban is még fennálló különbségek az eltérő fejlődési pályákra, és eltérő gyökerekre vezethetők vissza. Az egyes országokban kialakult számviteli rendszerek jellemzőit nagymértékben meghatározták a jogrendszer, adózási rendszer, tőkepiac jellemzői, vállalatok jellemző finanszírozási módja, a jellemző tulajdonosi szerkezet, az inflációs szint, gazdasági, politikai és kulturális tényezők.

A különböző számviteli rendszerek háttérben eltérő szabályozási célok és eltérő filozófiák állnak. Az Amerikai Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban a hangsúly a jelenlegi és potenciális tulajdonosok és hitelezők megfelelő információval való ellátásán van, annak érdekében, hogy megalapozott beruházási, hitelezési és üzleti döntéseket hozhassanak. Napjainkban általános tendencia a tulajdonosok és hitelezők érdekeinek előtérbe kerülése, emellett egyes országokban (pl. Németország) az adózás alapját, illetve statisztikai célokat is szolgálnak (pl. Franciaország) az év végi pénzügyi beszámoló. Magyarországon 1991 óta a tulajdonosok és hitelezők érdekei állnak a szabályozás közép-

pontjába a korábbi adózási célmegtartása mellett, ugyanakkor az adózási és gazdaságirányítási cél elsődlegessége megszűnt. Az évi végi beszámoló értelmezésénél, különösen a nemzetközi összehasonlításoknál érdemes figyelembe venni a háttérben meghúzódó filozófiát, a kinyilvánított alapelveket is. Csupán egy különbséget emelve ki. A pénzügyi elemzéseknél fontos kérdés, a vállalat pénzügyi és vagyoni helyzetéről a „megbízható és valós képet” a mérleg és az eredmény-kimutatás tükrözi (a szabályosságtól való eltérés kerül a kiegészítő mellékletben). Ez jellemzi az angolszász államokat vagy a mérleg és az eredmény-kimutatás összeállításánál a szabályosság filozófiája (a gazdasági eseményeket a számviteli törvényben rögzített szabályok szerint kell elszámolni) a meghatározó, és a kiegészítő mellékletben kell feltüntetni azt, ha az eltér a megbízható és valós összképtől, pl. Németország és Magyarország esetében.

A beszámoló szabályozása, a szabályozás mélysége is eltérő módon valósul meg. A kontinentális Európában a szabályozás makro alapokon nyugszik, a szabályokat hatóságok alkotják, és

I. ábra: A nemzetközi számviteli rendszerek osztályozása NOBES szerint
 Forrás: C.W. Nobes „International Classification of Accounting System” In: Czinkota M. R. et. al. (2003)

1. számú táblázat: IFRS-t alkalmazó, illetve a konvergenciát meghirdető államok

Európa/Közép-Ázsia		Amerika	Ázsia Csendes óceáni térség	Afrika/Közel-Kelet
Ausztria	Magyarország	Argentína	Ausztrália	Dél-Afrikai Köztársaság
Banglades	Málta	Bahama-szigetek	Brunei	Egyiptom
Belgium	Moldova	Barbados	Dél-Korea	Irán
Bulgária	Németország	Brazília	India	Izrael
Ciprus	Norvégia	Costa Rica	Indonézia	Jordánia
Csehország	Oroszország	Chile	Japán	Kenya
Dánia	Örményország	Dominikai Köztársaság	Kína/Hongkong	Kuvait
Egyesült Királyság	Portugália	Ecuador	Malaysia	Malavi
Észtország	Románia	Gujana	Nepal	Mauritius
Franciaország	Spanyolország	Guatemala	Philliphines	Omán
Finnország	Svájc	Haiti	Singapur	Pakisztán
Görögország	Svédország	Honduras	Taiwan	Tunézia
Grúzia	Szlovénia	Jamaica	Thailand	Zimbabwe
Horvátország	Szlovákia	Kanada	Új Zéland	
Hollandia	Tádzsikisztán	Kajmán-szigetek		
Írország	Ukrajna	Mexikó		
Kirgizisztán	Üzbegisztán	Panama		
Lengyelország		Pápua Új-Guinea		
Lettország		Peru		
Litvánia		Trinidad & Tobago		
Luxemburg		Uruguay		
Makedónia		USA		
		Venezuela		

Forrás: Deloitte & Touche International Financial Reporting Standard 2003 In: Fajardo C. L. (2007)

betartásukat hatóságok ellenőrzik. Az angolszász államokban a szabályozás mikro alapokon valósul meg, a szakmai szervezetek gyakorlati szempontból alakították ki a szabályokat. A nemzetközi számviteli rendszerek egy lehetséges csoportosítását mutatja az **1. számú ábra**.

Napjainkban a világon két számviteli rendszer működik, amelyek többé-kevésbé szemléletükben térnek el egymástól. Ezek a következők:

- ✓ **US GAAP** (United States Generally accepted accounting principles) azoknak a számviteli szabályoknak az összessége, amelyeket az Amerikai Egyesült Államokban alkalmaznak. Ezeket a szabályokat nem a kormányzat állítja fel, de a tőzsdén jegyzett cégek számára az alkalmazásuk kötelező.
- ✓ **IFRS** (International Financial Reporting Standards) elvi alapú, megközelítésszerű számviteli standardok, értelmezések és keretelvek, melyet a Nemzetközi Számviteli Standard Testület (angolul: International Accounting Standards Board, IASB) bocsát ki. A full-IFRS-ek elsősorban a tőzsdéken jegyzett, vagy más módon közérdeklődésre számot tevő társaságok számára készült pénzügyi beszámolási szabályrendszer. Az IFRS-ek (a magyar számviteli szabályoktól vagy a US GAAP-tól eltérő módon) inkább elvi megközelítést alkalmaznak, semmint konkrét, speciális szabályokat az egyes esetekre. Jellemző rájuk a pénzügyi szemlélet, és a befektető-központú információ-szolgáltatás, mely természetesen kihat mind a megjelenítendő eszközök és kötelezettségek körére, mind az értékelési szabályokra.

1973 és 2001 között a **Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (International Accounting Standards Committee, IASC) bocsátotta ki az IAS standardokat. 2001 áprilisában – az IASC jogutódjaként – az IASB elfogadta az összes IAS standardot, és folytatta a standardizálást. Azonban az ezt követően**

megjelent standardok már nem IAS, hanem IFRS néven jelentek meg. Jelenleg tehát IAS standardokat már nem bocsátanak ki, csakis IFRS standardokat, de az IAS standardok mindaddig hatályban maradnak, amíg egy IFRS standard teljesen vagy részben fel nem váltja azokat.

2005-től az Európai Unióban is kötelező az IFRS-ek alkalmazása. Azon társaságok összevont (konszolidált) beszámolóját, melyek hitelviszonyt vagy tulajdonviszonyt megtestesítő értékpapírjait az Európai Unió valamelyik tagállamában található szabályozott piacra. (tőzsdére) bevezették, kötelező az EU által befogadott IFRS-ek szerint összeállítani.

Mindezek mellett az EU-tagállamok megengedhetik vagy előírhatják az EU által befogadott IFRS-ek alkalmazását az EU-s tőzsdéken nem jegyzett társaságok egyedi vagy összevont (konszolidált) beszámolójának összeállításánál, vagy az EU-s tőzsdéken jegyzett társaságok egyedi beszámolójának összeállításánál. Az EU által befogadott IFRS-ek nem azonosak az IASB által kibocsátott IFRS-ekkel egyrészt a befogadási eljárás időigénye miatt, másrészt mivel az EU nem kívánt befogadni bizonyos, a pénzügyi instrumentumokkal kapcsolatos (makro fedezeti témájú) szabályokat. Az EU által befogadott IFRS-eket gyakran EU-IFRS-eknek, míg az IASB által kibocsátott IFRS-eket full-IFRS-eknek szokták nevezni.

Az Amerikai Egyesült Államokban az IFRS-ek nincsenek kötelezően előírva, azonban az USA-beli tőzsdéken jegyzett társaságoktól az amerikai Értékpapír-kereskedelmi Bizottság (angolul: Securities Exchange Commission, SEC) 2008 óta elfogadja az US GAAP szerint összeállított helyett az IASB által kibocsátott IFRS-ek szerint összeállított összevont (konszolidált) beszámolót (lásd **1. számú táblázat**).

A nemzetközi tőkeáramlás, a nemzetközi terjeszkedés következtében egyre nagyobb az igény az egységes „számviteli nyelv” iránt, amely mind a befektetői oldalról, mind a vállala-

latok oldaláról egyszerűbb **értékelést és költségmegtakarítást tenne lehetővé.**

A számviteli szakemberek korábban úgy tartották, hogy az amerikai szabályrendszer, az USA-GAAP standardrendszere a legmagasabb minőségű, ez produkálja a leginkább megbízható beszámolókat, és bármely más rendszerre való áttérés csökkentené a beszámolók megbízhatóságát. Az USA-GAAP nagyon részletes szabályozás, ugyanakkor nagyon sok a kivétel és a kiskapu, így lehetőséget teremt a «kreatív számvitel» gyakorlatára, azaz a befektetőket megtévesztő, félrevezető beszámoló készítésére. Az ezredforduló nagy számviteli, könyvvizsgálati botrányai (ENRON, WorldCom, Parmalat) **átformálták a vélekedést a követelmény rendszerrel kapcsolatban. Mára egyre inkább nyitottak egy kevésbé kötött és részletes, ugyanakkor nyitottabb, inkább elvi alapokon, mint gyakorlati megoldások gyűjteményén nyugvó új számviteli rendszer elfogadására.**

Ennek alapján megindult az IAS-ek és az amerikai szabályozás közelítése. A nemzetközi számviteli irányzatok közül a világ számos országában **önkéntes alapon alkalmazott nemzetközi számviteli standardok látszanak a legvalószínűbbnek arra, hogy az egységes szabályozás alapját képezzék.** Az IAS mellett bevezették IFRS (International Financial Reporting Standard – Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standard) megnevezést is. Az eddig kiadott standardok neve IAS marad, az újak kapják az IFRS jelölést. Tehát hosszabb távon ahogy «elfogynak» a korábbi IAS-ek és US GAAP-ok egy közös rendszer veszi át a szabályozás szerepét világméretben.

A Lámfalussy-bizottság ajánlásai nyomán, az unióbeli tőzsdéken jegyzett társaságoknak 2005-től konszolidált kimutatásaikat a nemzetközi számviteli standardok (IAS/IFRS) szerinti változatban kell közzétenniük. A tagországoknak 2004-ig, vagyis a 2005-ös beszámolók bázisévének kezdetéig ennek megfelelően kellett átalakítaniuk a maguk szabályozását. 2002-ben aláírásra került az un. Norwalk egyezmény az IASB (Nem-

zetközi Számviteli Standard Bizottság) és az FASB (USA Pénzügyi Számviteli Standard Testülete) között, amellyel kezdetét vette az a konvergencia projekt, amely a két uralkodó számviteli elvrendszer különbségeinek megszüntetését szolgálja.

A globalizáció hatására egyre nő az igény az egységes számviteli nyelv iránt. Az erre való törekvések eredményeként az világ összes tőzsdéjén elfogadásra kerültek a nemzetközi standardok alapján elkészített konszolidált beszámolók. Egyre több ország csatlakozik azok sorába, akik készen állnak arra, hogy áttérjenek nemzeti előírásaikról, egy egységes nemzetközileg elfogadott rendszerre.

Azonban minden pozitív törekvés ellenére, még hosszú az út, mivel a különböző országok hazai szabályozása különböző képen engedélyezi az IFRS-ek alkalmazását. Sajnos tudomásul kell vennünk, hogy a befektetői piacon még hosszú ideig problémát fog okozni egy-egy vállalat csoport összehasonlíthatósága.

De a változás elkezdődött. Már csak az a kérdés, hogy milyen hosszú időre lesz szüksége a nemzeteknek, hogy késznek legyenek változtatni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hatályos jogszabályok gyűjteménye

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0000100.TV

Wikipédia a szabad enciklopédia, www.wikipedia.org

Kazainé Ónodi Annamária (2008): Nemzetközi számvitel kérdései vállalati nézőpontból. Műhelytanulmány, Letöltve: 2015. május 6-án

Tóth Márk (2010): A magyar számviteli rendszer hatása a számviteli politikára, elméleti modellalkotások, módszertani fejlesztés. Doktori értekezés, Letöltve: 2015. május 14-én

Rózsa Ildikó (2009): IFRS versus US GAAP. Internetes jegyzet. Letöltve: 2015. június 4-én

http://193.6.12.228/uigtk/uisz/nk_szv_1.pdf